

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ ПРО СТАН БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

В.І. ЛИТВИНЕНКО

Аналіз причин тривалої протиправної діяльності стійких організованих злочинних груп виявляє, що, незважаючи на підвищення наступальності та ефективності боротьби з організованою злочинністю, постійно зростає кількість викритих спецпідрозділами БОЗ та іншими службами ОВС злочинних груп з ознаками організованості (порівняно з 1991 р. більше ніж у 4 рази), у країні продовжується негативна тенденція впливу організованої злочинності і корупції на економічне та соціально-політичне становище.

Лідери злочинних угруповань та кримінальні авторитети, змінюючи тактику своїх протиправних дій, переходять від прямого вимагання і насильницьких дій до завуальованого впливу на економіку держави через створені та контрольовані ними комерційні структури, банківські кредитні установи, втручання до зовнішньоекономічних операцій, процесів приватизації, "відмивають" кошти, здобуті протиправним шляхом. Ця діяльність, як правило, супроводжується тіснішою консолідацією злочинців та набуває міжнародного характеру.

На сьогодні оцінка результатів оперативної роботи спецпідрозділів БОЗ, за аналогією з іншими оперативними службами, базується переважно на кількісних показниках виявлених та розкритих злочинів та викритих злочинних груп. При цьому не враховується, що собою представляють ці злочинні групи (об'єднання), ступінь їх організованості, кількість членів, наявність економічного підґрунтя, тривалість існування, вплив на криміногенну, економічну та загальнополітичну ситуа-

Литвиненко Віктор Іванович — перший заступник начальника ГУБОЗ МВС України, генерал-лейтенант міліції.

цію в регіоні, державі, тобто якісні показники. При такому підході виявлення злочинної групи з двох осіб та ліквідація стійкого організованого об'єднання, яке налічує десятки або сотні членів і діє протягом тривалого часу, розцінюються і відображаються у статистичній звітності, як рівнозначні результати оперативної діяльності.

Існуючі критерії оцінки не враховують і складність виявлення таких організованих злочинних угруповань, необхідність проникнення до їх кримінального середовища, використання оперативно-технічних заходів, витрачання тривалішого часу для документування, відпрацювання об'єктів, що складають економічну основу кримінальних структур, забезпечення відшкодування збитків, супроводження кримінальних справ стосовно учасників організованих злочинних угруповань від порушення до їх розгляду в судах, попередження необґрунтованого звільнення злочинців з-під варти тощо.

Крім того, при документуванні злочинної діяльності взятих на облік осіб, які входять до складу організованої злочинної групи, досить часто виникають ситуації, коли окремі її члени притягуються до кримінальної відповідальності за інші злочини, не пов'язані безпосередньо з організованою злочинною діяльністю у складі цієї організованої злочинної групи, а деякі усуваються від активної участі у виконанні певних протизаконних дій чи взагалі перестають фактично бути членами злочинної групи, або, відчуючи можливість бути притягнутими до відповідальності, самі припиняють злочинну діяльність, а інколи залишають країну. Проте такі чи подібні ситуації, коли завдяки діям оперативних працівників суттєво знижується активність злочинних організацій, статистикою не відображаються.

Очевидно, що необхідно здійснити відбір (згрупування) і відповідну формалізацію показників ефективності роботи оперативно-розшукової служби щодо організованих злочинних груп і ввести їх до статистичної звітності, що зрештою надасть можливість об'єктивніше оцінювати діяльність оперативних співробітників і спецпідрозділів загалом.

Зміни організованої злочинності, при яких відбулося перетворення організованих кримінальних структур від невеликих злочинних груп, переважно бандитсько-рекетирського спрямування, до злочинних організацій, що контролюють найприбутковіші підприємства і цілі галузі економіки держави та серйозно загрожують її безпеці, потребує негайного чіткого законодавчого визначення поняття, пов'язаних з цим небезпечним явищем.

Існуючі проблеми оцінки результатів роботи спецпідрозділів, а також сама ефективність боротьби з організованою злочинністю певною мірою пов'язані з невизначеністю в законодавстві понять "організоване злочинне угруповання", ("організація", "співтовариство"), "організована злочинна діяльність", "відмивання коштів", відсутністю кримінальної відповідальності за організацію організованої злочинної групи, причетність до неї та корумповані діяння, недосконалістю за-

гальнообов'язкового механізму декларування доходів, рухомого та нерухомого майна.

На практиці виникають проблеми і помилки при визначенні ознак організованості злочинної групи. Існують випадки, коли у кримінальних справах організовані злочинні групи відносять до простих груп осіб, які вчинили злочин за змовою та навпаки.

Згідно з чинним законодавством лідерів стійких організованих злочинних груп та "авторитетів" злочинного світу можна притягнути до кримінальної відповідальності лише за вчинення конкретного злочину. Проте, з досвіду очевидно, що ця категорія осіб безпосередньо злочини, передбачені кримінальним законодавством, не вчинює, а займається організацією злочинного утворення, керує та сприяє його діяльності.

Разом з цим навіть при притягненні до кримінальної відповідальності найнебезпечніших лідерів та злочинних "авторитетів" за дріб'язкові злочини не в складі організованої злочинної групи, це не позначається на оцінках результатів роботи спецпідрозділів, завдяки зусиллям яких припинено більш небезпечну нелегальну діяльність.

Ще однією проблемою, яка вимагає негайного розв'язання, є наявність різних підходів до критеріїв оцінки, що знаходить своє відображення в чисельних формах статистичної звітності. Так, оперативну звітність спецпідрозділів зорієнтовано на виявлені злочинні групи, державну щоквартальну звітність — на виявлені та розкриті злочини, а щомісячну — на розслідування кримінальних справ. Проте ніхто не несе відповідальності за кінцевий результат.

На нашу думку, основним критерієм оцінки ефективності боротьби з організованою злочинністю має стати припинення діяльності організованих злочинних груп як внаслідок притягнення її учасників до кримінальної відповідальності відповідно до чинного законодавства, так і внаслідок проведення оперативно-розшукових та профілактичних заходів.

Враховуючи зазначене, незважаючи на існуючі прогалини у чинному законодавстві, необхідно і доцільно вже нині змінити критерії оцінки, здійснити доопрацювання форм державної статистичної звітності, що б відповідала міжнародним стандартам обліку і звітності, відмовитись від показників, які не стосуються об'єктивного відображення стану боротьби з організованою злочинністю та корупцією в державі.

Проаналізувавши сучасні тенденції розвитку організованої злочинності, враховуючи зміни у оцінці стану боротьби з нею з кількісних показників на якісні, концентрації зусиль на знешкодженні стійких найнебезпечніших організованих груп та об'єднань, їх економічного підґрунтя Головним управлінням по боротьбі з організованою злочинністю вжито заходів щодо вдосконалення системи обліку організованих кримінальних структур та оперативної звітності щодо їх ліквідації, впровадження необхідного для цього понятійного апарату. Результатом проведеної роботи стало запровадження внутрішньої форми

оперативної звітності, що сьогодні проходить опрацювання та вдосконалення. На черзі очікувані зміни у державних формах звітності та критеріях оцінки роботи спецпідрозділів.

На формування громадської думки, зокрема міжнародної, про стан боротьби з організованою злочинністю та корупцією в Україні впливає не просто інформація про кількість викритих правоохоронними органами злочинів, що формально підпадають під визначення вчинених у складі організованих злочинних груп, або порушених за ними кримінальних справ, а результати знешкодження конкретних організацій кримінальних структур, вплив яких на різні сфери життєдіяльності суспільства викликає серйозне занепокоєння громадян. Мається на увазі також і встановлення реальних термінів позбавлення волі лідерів та активних учасників таких груп і корупціонерів.

Оцінювати ефективність боротьби з організованою злочинністю слід лише за кінцевими результатами, а саме:

припинення діяльності організованих злочинних груп, ліквідація їх економічної основи (як внаслідок притягнення до кримінальної відповідальності, так і проведення оперативно-розшукових та профілактичних заходів);

реальне за вироком суду позбавлення волі лідерів і активних учасників організованих злочинних груп;

відшкодування збитків, заподіяних злочинною діяльністю, державі та потерпілим;

співвідношення ліквідованих до загального числа поставлених на оперативний облік груп (осіб).

При формуванні звітності, враховуючи міжнародний досвід, необхідно: відслідковувати організовані злочинні групи з метою їх нейтралізації від моменту постановки на оперативний облік до повної ліквідації; створити умови, що унеможливають їх відновлення.

Зважаючи на ступінь організованості кримінальних структур, тривалість їх діяльності та рівень небезпеки для регіону та країни загалом, унеможливити практику віднесення до організованих злочинних груп незначні групи, які лише формально мають ознаки організованості і можуть викриватися іншими оперативними службами кримінального блоку, зосередивши основні зусилля спецпідрозділів на протидії найбільш соціально небезпечним корумпованим організованим злочинним групам та їх об'єднанням.

На нашу думку, слід ліквідувати хибну практику гонитви за кількісними показниками на основі порівняння показників одного періоду з іншим або різних регіонів між собою. Порівнюючи регіони, слід обов'язково враховувати їх особливості: населення; рівні індустріалізації та урбанізації; загальна злочинність тощо.

Таким чином, кінцевий результат ліквідації організованих злочинних груп вимагає об'єднання зусиль не лише оперативних, а й слідчих підрозділів. Вважаємо за доцільне включити до державної звітності такі показники роботи, що об'єктивно відображали б діяль-

ність із знешкодження організованих злочинних груп та участь служб і відомств на кожному етапі.

Вважаємо, що для цього доцільно:

відмінити існуючі щоквартальну та щомісячну форми звітності; розробити та ввести нові критерії оцінки та нову щомісячну форму звітності, яка б об'єктивно відображала стан боротьби з організованою злочинністю та корупцією, а також участь у ній всіх служб і відомств, для чого об'єднати зазначені форми звітності та суттєво їх скоригувати і скоротити;

для розробки зазначеної форми звітності на основі аналізу стану боротьби з організованою злочинністю та корупцією в Україні та врахування міжнародного досвіду створити робочу групу за участі працівників усіх зацікавлених служб;

відмовитись від орієнтації на кількісні показники на базі невіправданих порівнянь і зосередити зусилля на якісній стороні ліквідації організованої злочинності та корупції, особливо у пріоритетних галузях економіки;

ініціювати на рівні МВС внесення змін до чинного законодавства з урахуванням міжнародного досвіду боротьби з організованою злочинністю.

Автор розраховує на зацікавлений розгляд представлених у статті пропозицій і буде вдячний за їх оцінку і, безперечно, ініціативні аргументовані доповнення.